

Türkiye’de Akademik Kitap Yayıncılığı: Mevcut Durum ve İhtiyaçlar

Abdullah Demir | Editör / Editors-in-Chief | <https://orcid.org/0000-0001-7825-6573>
abdullahdemir@aybu.edu.tr

Ankara Yıldırım Beyazıt Ü / Univ. | <https://ror.org/05ryem72>

Öz

Türkiye merkezli akademik kitap yayıncılığının mevcut durumu ile karşılaşılan sorunlar bu çalışmanın konusudur. Akademik yayıncılık alanında yayınevlerinin uymaları gereken uluslararası standartlar ve yayımladıkları kitaplarda bulunması gereken temel nitelikler bulunmaktadır. *Think Check Submit Platformu* (www.thinkchecksubmit.org), yazarların güvenilir akademik yayıncıları belirleyebilmeleri için bir kontrol listesi hazırlayarak kullanıma sunmuştur. Bu kontrol listesinin sonunda “Çalışmanızı yalnızca yukarıdaki soruların çoğuna veya tümüne ‘Evet’ yanıtı verebiliyorsanız yayımcıya gönderin.” uyarısı yer almaktadır. Bu kontrol listesini akademik kitap yayıncısı olan üniversiteler için web sitelerinde yer alan bilgiler üzerinden doldurduğumuzda 30 soru üzerinden 25’inde “Hayır” cevabı ile üniversite yayınevlerinin çoğu “güvenilmez” çıkmaktadır. Ne yazık ki ülkemizde üniversitelerde akademik kitap yayıncılığı amatör düzeyde yürütülmektedir. Birkaç güzel uygulama örneği dışında kitaplar, “Üniversite Yayınları / Üniversite Yayınevi” marka adı altında tek bir merkezden yayımlanmamaktadır. Üniversitelerde akademik kitap yayıncılığının geliştirilmesi için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi desteği ile 2018 yılından itibaren gerçekleştirilen Türkiye Editörler Çalıştayı’nda (www.editorlercalistayi.com) her yıl gündeme getirilen ve ilgili kurumlara çalıştay kararı olarak sunulan tespitlerin dikkate alınması önerilir.

Anahtar Kelimeler

Akademik Yayıncılık, Bilimsel Yayıncılık, Akademik Kitap Yayıncılığı, Zengin Üst Veri, Türkiye, www.thinkchecksubmit.org, www.editorlercalistayi.com

Academic Book Publishing in Turkey: Current Situation Analysis and Needs

Abstract

The current state of academic book publishing in Turkey and the problems encountered are the subject of this study. In academic publishing, there are international standards that publishing houses must comply with and essential qualities that must be present in the books they publish. *Think Check Submit Platform* (www.thinkchecksubmit.org) has prepared and made available a checklist for authors to identify reliable academic publishers. The warning is at the end of the list: “Submit your manuscript only if you can answer ‘yes’ to most or all of the questions above.” When we filled out this list based on the information on the universities’ websites that publish academic books, the result was “No” in 25 out of 30 questions. Unfortunately, academic book publishing at universities in our country is carried out at an amateur level. Besides a few good examples, books are not published from a single center under the “University Publications” brand name. In order to improve academic book publishing at universities, it is recommended to take into account the findings brought up every year in the Turkey Editors’ Workshop (www.editorlercalistayi.com), which has been organized with the support of Sivas Cumhuriyet University since 2018 and presented to the relevant institutions as a workshop decision.

Keywords

Academic Publishing, Scientific Publishing, Academic Book Publishing, Rich Metadata, Türkiye, www.thinkchecksubmit.org, www.editorlercalistayi.com

Atıf Bilgisi / Cite

Demir, Abdullah. “Türkiye’de Akademik Kitap Yayıncılığı: Mevcut Durum ve İhtiyaçlar”. *EskiYeni* 50 (2023), 605-610. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1368946>

Türkiye Yayımcılar Birliği, ülkemizin yayıncılık sektörü verilerini derleyerek sektöre dair yıllık bir rapor hazırlamakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadır. 2022 yılı raporuna göre akademik yayıncılığın tüm sektördeki payı %1,38'dir.¹ Aynı rapora göre 2022 yıl sonu itibarıyla Türkiye kitap perakende pazarı büyüklüğü TL bazında, akademik kitaplarda 239 milyon (pazar payı %1,35), ithal akademik ve referans kitaplarda 12 milyon (%0,07), ithal dijital akademik ve referans kitaplarda 18 milyon (%0,10), ithal dijital kitap ve dijital veri tabanı aboneliklerinde 579 milyondur (%3,26).²

Segmentler	Mevcut (TL)	Pazar Payı
Akademik kitaplar	239 milyon	%1,35
İthal akademik ve referans kitaplar	12 milyon	%0,07
İthal dijital akademik ve referans kitaplar	18 milyon	% 0,10
İthal dijital kitap ve dijital veri tabanı abonelikleri	579 milyon	% 3,26

Bu tabloya göre Türkiye merkezli akademik kitap pazarı 239 milyon TL büyüklüğünde iken ithal akademik ve referans kitaplar ile ithal dijital kitap ve dijital veri tabanı abonelikleri 609 milyondur. Ülkemizde 2022 yılında toplam 83.653 esere ISBN alınmıştır. Bunların içerisinde 69.211'i basılı kitap, 559'u sesli kitap (çevrimiçi/çevrimdışı) ve 13.623'ü çevrimiçi/çevrimdışı e-kitaptır.³ Bu bilgiler, akademik dijital yayıncılık ile akademik veri tabanları konusunda ülkemizde gelişim sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Türkiye kitap perakende pazarında eğitim yayınları ile kültür yayınları büyük paya sahipken akademik yayınların payı oldukça düşüktür.⁴ Akademik yayıncılık, sınırlı bir okur kitlesine hitap etmektedir. Bu yüzden akademik kitapların satış adedi düşük kalmaktadır. Satış gelirinin düşük kalması baskı masraflarını karşılama açısından yayıncıların zorlamaktadır. Bu noktada uluslararası hedef kitleye ulaşmaya dönük çalışmalar yapılması düşünülebilir. Bununla birlikte akademik kitapların yurt dışı okurlara Türkçe olarak ulaştırılması beklenen sonucu doğurmayacağı için yayınevlerine “akademik kitaplar” için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çeviri desteğinin sağlanması önemlidir. Türkiye’de üretilen bilimsel bilginin Türk Cumhuriyetleri başta olmak üzere tüm dünyaya bu yolla ulaştırılması hedeflenebilir. Ayrıca akademik yayıncılığın ülkemizde geliştirilmesi için üniversitelerin uluslararası yayıncılık standartlarına uygun olarak yayım faaliyetini yerine getirmeleri sağlanabilir.

Ne yazık ki ülkemizde -birkaç güzel uygulama örneği dışında- üniversitelerde akademik kitap yayımı amatör düzeyde yürütülmektedir. Yayımlanan kitaplar, “Üniversite Yayınları / Üniversite Yayınevi” marka adı altında tek bir merkezden koordine edilmemektedir. Kitaplar, fakülte ve enstitü gibi alt birimler tarafından ortak bir yayım politikası ve kalite sistemi gözetilmeksizin yayımlanmaktadır. Her ne kadar üniversitelerde “Yayım Komisyonları” bulunsa da bu komisyonlar akademik kitapların ortak bir standartta yayımı konusunda istenilen düzeyde etkin değildir. Buna 1984 yılında çıkartılan

¹ Türkiye Yayıncılar Birliği (TYB), *Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2022* Nisan 2022), 4.

² Türkiye Yayıncılar Birliği, *Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2022*, 5.

³ Türkiye Yayıncılar Birliği, *Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2022*, 14.

⁴ Türkiye Yayıncılar Birliği, *Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2022*, 5.

Üniversiteler Yayın Yönetmeliğinin, basılı ve elektronik yayıncılığın ulaştığı düzey açısından ihtiyaca cevap verememesi yol açmaktadır.

Akademik kitap yayıncılığı, diğer yayım türlerine göre oldukça zordur. Akademik yayıncılıkta uyulması gereken akademik, etik ve teknik kurallar ve ilkeler bulunmaktadır. Think. Check. Submit. Platformu, yazarlara güvenilir yayıncıları belirleyebilmeleri için sunduğu kontrol listesi ile yardımcı olmaktadır. www.thinkchecksubmit.org sitesinde yer alan kitap gönderimi için oluşturulan kontrol listesindeki sorular yanıtlanarak yayıncıların/yayınevlerinin güvenilir olup olmadığı ve kalitesine yönelik bir kanaate ulaşılabilmektedir.⁵

Bu kontrol listesinin sonunda “Kontrol listesini tamamlayın ve çalışmanızı yalnızca yukarıdaki soruların çoğuna veya tümüne ‘Evet’ yanıtı verebiliyorsanız gönderin.” uyarısı yer almaktadır. Bu kontrol listesini, Türkiye merkezli yayıncı üniversiteler için web sitelerinde yer alan bilgiler üzerinden doldurduğumuzda, üniversite yayıncılarının çoğu için 30 soru üzerinden 25’inde “Hayır” yanıtı verilmek durumunda kalınmaktadır. Bu da yayıncı olarak çoğu üniversiteye güvenilmemesi gerektiği anlamına gelmektedir. Burada yayınların içerik kalitesinin değil yayıncı/yayınevi tüzel kişiliğinin, yayın politikalarının ve yayıncılık şeffaflık düzeyinin güvenilirmez çıktığına dikkat edilmelidir. Üniversitelerde yayın koordinatörlükleri kurularak, “Yayınevi” markası oluşturularak bu koordinatörlükler üzerinden akademik yayıncılığa dair ulusal ve uluslararası standartlar takip edilmeli ve uygulamaya geçirilmelidir. Aşağıda sıralanan sorular incelenerek temel olarak bir akademik yayıncıdan/yayınevinden beklenenler anlaşılabilir:

	Kontrol Listesi	Yanıt
1	İlgilendiğiniz yayıneviyi tanyor musunuz, meslektaşlarımız tarafından bu yayınevi biliniyor mu?	Evet
2	Bu yayınevi tarafından daha önce yayımlanmış herhangi bir kitabı veya kitap bölümünü okudunuz mu?	Hayır
3	Bu yayınevi tarafından yayımlanarak dağıtılan son kitapları keşfetmek kolay mı? Kitapları okurlara nasıl ulaştırdıkları belli mi?	Hayır
4	Kitapların hangi formatlarda mevcut olduğunu ve hangi fiyat aralığında satıldığını (örneğin e-kitapların ücretli veya açık erişim olup olmadığını, basılı kitapların normal veya karton kapakta basılıp basılmadığını) söyleyebilir misiniz?	Hayır
5	Yayın sürecinde görev alan akademik editörlerin alanınızda saygın bir yeri var mı?	Evet
6	Yayıneviyi kolayca bulabiliyor ve iletişim kurabiliyor musunuz?	Hayır
7	Yayınevi adı, kitap jeneriğinde ve web sitesinde açıkça görülebiliyor mu?	Evet
8	Yayıneviyle telefon, e-posta ve posta yoluyla iletişim kurabiliyor musunuz?	Hayır
9	Yayınevi web sitesinde, işletilen hakem süreci türü ve bağımsız/dış hakemlerin kitap incelemesinde görev alıp almadıkları konusunda açıkça bilgi yer alıyor mu?	Hayır

⁵ Think. Check. Submit. (TCS), "Books & Chapters" (29 Eylül 2023).

10	Yayınevi çalışmamızı bir yayın kuruluşuna veya hakemlere incelenmek üzere sunacak mı?	Evet
11	Yayınevinin kitapları, sizin veya meslektaşlarınızın takip ettiği veri tabanlarında indeksleniyor mu?	Hayır
12	Kitabınız ve kitap bölümünüz kolayca keşfedilebilir bir veri tabanında indekslenecek/arşivlenecek mi?	Hayır
13	Yayınevi dijital yayınların uzun süreli arşivlenmesini ve korunmasını OAPEN veya CLOCKSS gibi sağlayıcılarla veri göndererek sağlıyor mu?	Hayır
14	Yayınevi kitaplar ve/veya kitap bölümleri için DOI kullanıyor mu?	Hayır
15	Yayınevi, web sitesinde yayınevinin mali açıdan nasıl finanse edildiğini açıklıyor mu?	Hayır
16	Yayınevi web sitesinde yazarlardan ücret alınıp alınmayacağı belli mi?	Hayır
17	Ücret alınıyorsa, web sitesinde hangi ücretin ne amaçla ve ne zaman ödeneceği açıklanıyor mu?	Hayır
18	Yayınevi web sitesi talep edilen ücretin alınmama durumu hakkında bilgi içeriyor mu?	Hayır
19	Yayınevi web sitesinde yazar kılavuzu yer alıyor mu?	Evet
20	Açık erişimli kitaplar için yayınevinin bir lisans politikası var mı? Tercih edilen lisanslar belirtilmiş mi? Yazarın taleplerine bağlı olarak izin verilen istisnalar var mı? Lisans detayları tüm yayınlarda yer alıyor mu? Kitabınız yayınlanır yayınlanmaz açık erişim olarak sunulacak mı?	Hayır
21	Yayınevi çalışmamızın telif hakkını elinizde tutmanıza izin veriyor mu? Çalışmalarınızı örneğin kurumsal bir arşiv aracılığıyla paylaşabilir misiniz ve hangi koşullarda paylaşabilirsiniz?	Hayır
22	Yayınevinin yazarlar, editörler ve hakemler için olası çıkar çatışmalarına ilişkin net bir politikası var mı?	Hayır
23	Yayınevi yayın sözleşmesi ve telif hakkınız konusunda net mi?	Hayır
24	Yayınevi yazarlara sunulan dizgi-mizanpaj, pazarlama vb. hizmetler konusunda net mi?	Hayır
25	Yayınevi kitabınızın erişim ve kullanımına dair size hangi bilgileri sağlayacağı konusunda net mi?	Hayır
26	Yayınevi sektörün tanınan bir üyesi mi?	Hayır
27	Yayınevi, Yayın Etiği Komitesi (Committee on Publication Ethics-COPE) üyesi mi ve COPE etik yönergelerine uyuyor mu?	Hayır
28	Kitap açık erişimli olarak dağıtılacaksa Açık Erişimli Kitaplar Dizini'nde (DOAB) erişilebilir olacak mı?	Hayır
29	Açık erişim seçeneği sunuyorsa yayınevi, Açık Erişim Akademik Yayıncılar Birliği'ne (Open Access Scholarly Publishers' Association - OASPA) üye mi?	Hayır
30	Yayıncının, başka bir ticari birliğe üyeliği bulunuyor mu?	Hayır

Üniversiteler özelinde akademik yayıncılığın geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi desteği ile 2018 yılından itibaren koordinatörlüğümde gerçekleştirilen Türkiye Editörler Çalıştayı'nda (www.editorlercalistayi.com) her yıl

gündeme getirilen ve ilgili kurumlara çalıştay kararı olarak sunulan aşağıdaki tespitler dikkate alınabilir:

1. 1984 yılında çıkartılan Üniversiteler Yayın Yönetmeliği ile Üniversitelerde Ders Aracı Olarak Kullanılan Kitaplar, Teksirler ve Yardımcı Ders Kitapları Dışındaki Yayınlarla İlgili Yönetmeliğin, basılı ve elektronik yayıncılığın ulaştığı düzey açısından ihtiyaca cevap vermediği, bu yönetmeliğinin üniversite merkezli akademik yayıncılığa dair idari yapı kurulmasına imkân verecek, eser yayımı, basımı, dağıtımı, satışı ile bilimsel yayıncılığa dair akademik ve etik bilimsel yayın standartlarını içerecek şekilde güncellenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
2. Üniversitelerde bilimsel kitap ve dergi yayıncılığında Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü veya ilgili bir birime ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm yayınların "Üniversite Yayınevi" marka adıyla uluslararası yayıncılık ilkelerine uygun olarak yürütülmesi gereklidir. Merkezi birim kuran üniversitelerin kısa sürede akademik yayıncılıkta başarı kaydettiği gözlemlenmektedir.
3. Akademik yayıncılık sürecinde karşılaşılan yayın etiğine dair ihlal şüphelerinin incelenmesi için dergi editörlükleri ve diğer tüzel kişiler ile gerçek kişilerce elektronik ortamda başvuruların yapılabileceği YÖK veya ÜAK bünyesinde bir merkezi birim kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
4. YÖKAK kalite ölçütlerine, üniversitelerin bilimsel kitap ve dergi yayıncılığı hizmetlerinin kalitesini izlemeye yönelik ölçüt ve alt ölçütlerin eklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
5. Türkiye merkezli akademik yayınların uluslararası görünürlüğünü artırmak için mutlaka DOI atanarak yayımlanması ve bu DOI'lerin zengin üst verilerinin Crossref'e sunularak Türkçe ve İngilizce dillerinde erişime açılması gereklidir.
6. Türkiye merkezli bilimsel birikimin bilim dünyasına ulaştırılmasını desteklemek için Kültür ve Turizm Bakanlığı desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça | References

- TYB, Türkiye Yayıncılar Birliği. *Türkiye Kitap Pazarı Raporu 2022*. Nisan 2022. https://mcusercontent.com/117ed3ab22a48970844e4937d/files/da9904cf-263b-0a0f-127f-1b460e7eaa68/KitapPazari2022_Son.pdf
- TCS, Think. Check. Submit. "Books & Chapters". Erişim 29 Eylül 2023. <https://thinkchecksubmit.org/books-and-chapters/>